

INTERJÚ RACZ SANDORRAL

1933-ban születtem Hódmezővásárhelyen, majd 6 hónapos koromban költöztünk ide Izsákra. Szüleim külön éltek. Édesapám egyik tanyáról a másikra járt - cselédember volt. Édesanyám Pestre költözött, gyári munkás lett. Engem anyai nagymamám nevelt 13 éves koromig. Amikor a háborúank vége lett, a falu piacán kidobolták, hogy egy intézetet szerveznek Budafokon, ahová árva és félárva gyerekek jelentkezhetnek - úgy éreztem, hogy nyílik itt egy lehetőség, hogy valamit tanulhassak. Az édesapám 1942. szeptember 16-án meghalt a Don-kanyarban. Két hölgy jött le Budapestről és megnézték, milyen környezetben élek, ki vagyok, mi vagyok, aztán egy hónap múlva megkaptam a meghívólevelet és elmehettem ebbe az intézetbe. Hát így kezdődött az én pesti életem. 46-tól vagyok munkásember, tehát 13 éves koromban léptem be az asztalosszakmába és azóta próbálok a munkából megélni. Különbféle szakmákat akartam tanulni, olyat, amivel majd vissza tudok jönni a faluba dolgozni. A végén mégis szerszámkészítő lettem, amely kifejezetten nagyiparhoz kötődik és én fenn is maradtam, éltem a városi ember életét, de tulajdonképp nem váltam városi emberré. Mindig érezni a gondolkodásomban, a mentalitásomban, hogy nem vagyok igazán városi. Bennem csak az akarat volt meg, de tehetség nem, amikor a Standard gyárba kerültem. 1950-ben szabadultam fel, majd két év katonaság következett. Mikor '55-ben leszereltem, visszamentem a Beloiannisza (ui. közben a Standardot erre keresztelték át). 1956 ebben a gyárban ért, de nem voltam bent a forradalom kirobbanásának napján, mert október 5-én befeküdtem a Péterffy Sándor Utcai Kórházba mandulaműtetre. Ezt nem tudták azonnal végrehajtani, mert nagyon vérzékeny vagyok és addig injekcióztak, amíg a vérárvadási idő megfelelő nem lett. Ez is jelzi mennyire nem készültem a forradalomra, de olyan nagy hatással volt rám, hogy kiszöktem a kórházból és elmentem a Sztálin-szobor ledöntéséhez.

Az, hogy ez a kis ország nem tudott békés úton keresztül menni a maga változásán, az nagyon is magyarázza azt, hogy mi milyen berendezkedésű és természetű emberek vagyunk: mennyire a végletekig képesek vagyunk eltérni dolgokat, de aztán, amikor azt mondjuk, betelt a pohár, akkor nincs világ, nem számít a magunk élete sem.

Amikor megtudtam, hogy 23-án éjszaka beavatkoztak a szovjet csapatok, számomra nyilvánvaló lett, hogy fegyveresen nem lehet győznünk, de a lelkem mélyén mégis az volt, hogy mindent el kell követni, hogy győzelemre vigyük a forradalmat. Ugyan egyetértettem a fegyveres harc folytatásával, de a magam részéről mégsem tartottam célszerűnek. Én a politikai megoldások felé orientálódtam, nem lőttem, hanem agitáltam.

Október 29-én került sor a gyárban az ideiglenes munkástanács megválasztására. A kultúrteremben kb. 500 ember gyűlt össze, ők szavazták meg azt a 15 fős tanácsot, amelynek - nem kis meglepetésemre - én is tagja lettem. Ez az ideiglenes munkástanács képviselte a gyárat minden vonatkozásban és minden szinten. Kinyilvánítottuk, hogy köztulajdonba vesszük a gyárat és bevezetjük a munkásönigazgatást. Ez azt jelenti, hogy nem vitatkoztunk azon, ki mit tett eddig, ki volt kommunista vagy ki nem, hanem az első és legfontosabb számunkra az volt, hogy mindenkinek a munkából kelljen megélnie. Nem engedhetjük meg, hogy valaki csak azért éljen jobban, mert párttag. Kimondtuk, hogy semmiféle pártot nem tűrünk meg a munkahelyeinken. Gyáron kívül mindenki olyan pártba léphet be, amilyenbe

akar, de a gyáron belül elsősorban dolgozni kell és nem pártot szervezni. Hát ez egy nagy összeütközés lett november 4-e után magával Kádár Jánossal és én biztos vagyok benne, hogy ő örülne a legjobban annak, ha ez a helyzet megoldódott volna. Mert más dolog a munkahely, más dolog a politika és más dolog a párt. Mindezeket ismét gyökeresen át kellene vizsgálni, csak hogy erről szó sem lehet, mert a párt még mindig ragaszkodik a vezető szerepéhez. Mikor adta a nép neki ezt a szerepet? Néha vitatkoztam a párttagokkal bent a műhelyben vagy a gyárban, ahol dolgoztam. Arra hivatkoztam mindig: "akkor gyertek velem vitatkozni, ha egyszer ti kommunisták vezetőt választotok magatoknak. Eddig mindig elfogadtátok az elmúlt 40 évben, hogy mások jelöljék a nyakatokba a vezetőket. Legyetek erősek és válasszatok magatok közül egy igazi vezetőt és én akkor többet fogok rajtatok becsülni. De ha erre a kicsire sem vagytok képesek, akkor mit tehetek én, minthogy bíráljak benneteket." Ezért mondom, hogy mindmáig rossz a párt szerkezete és mégis azt kívánja, hogy ő legyen a vezető hatalom. De akkor álljon is ki és vállalja az elmúlt 40 évben bekövetkezett negatívumokat és egyértelműen vállalja a felelősséget is, ne csak úgy, ahogy eddig: a vezetők vonogatják a vállukat a parlamentben, hogy hát ők is részesei annak, ami itt kialakult.

- Hogyan választották meg a KMT elnökének?

Azt tudni kell, hogy a munkástanácsok egészen más szerepet töltöttek be november 4-e előtt, mint utána. Tulajdonképpen nem politizáltunk, a forradalommal egyetértettünk, de az volt a véleményünk, hogy a kommunista Nagy Imre - akit a forradalom tett miniszterelnöki tisztségbe - majd a helyzet normalizálódása után el fogja fogadni a munkástanácsokat és beépítik a társadalomba olyan módon, hogy az nekünk munkásoknak is megfeleljen. Épp ezért nem akartunk politikai követelésekkel még jobban súlyosítani azt a helyzetet, ami már úgyis elég nehéz volt Nagy Imre környezetében. Namost november 4-e után minden megváltozott. Az az esemény, ami ekkor lejátszott, az nemcsak a magyar nemzet, de a Vörös Hadsereg számára is tragédia. Egy alvó városra rátámadni és szétlőni, ez nem katonai feladat, ez egészen más. Márpedig az a katona, akinek nincs ellenfele és úgy mer harcolni, az milyen katona? Katonai feladat az, ha a másik oldalon áll egy másik hadsereg és lövünk egymásra és mind a kettőnknek esélyünk van arra, hogy megdögöljünk. De csak egy eséllyel játszani ezt, az más. Én bírom benne, hogy egyszer a történészek helyére teszik ezt az eseményt, hogy mi is történt valójában. De visszatérve a kiindulópontokhoz: hogy jutok el a Központi Munkástanácshoz? A KMT november 14-én alakult meg az Egyesült Izzóban. Én nem voltam jelen, csak Bali Sándor, a gyári munkástanácsunk elnöke. Ő számolt be nekem erről és a parlamentben történt eseményekről - mert, mint tudjuk a KMT megalakulása után, 14-én este bement Kádárékkal tárgyalni, ami másnap hajnalig elhúzódott. Itt érdemi megállapodás nem született, csak annyi, hogy elfogadták egymást tárgyalófélnek. 15-én éjjel már én is részt vettem a parlamenti tárgyalásokon és másnap reggel Dévényi József be is számolt a munkásoknak a küldöttség munkájáról, és én akkor nagyon keményen megbíráltam a Központi Munkástanácsot s vele együtt Dévényi Józsefet is, mert láttam hogyan viselkedett előző nap. Nekem nem Dévényi József nem volt megfelelő, hanem az a magatartás, amit a parlamentben tanúsított. Az volt a véleményem, hogy aki vállalja a KMT-ben a szereplést, annak vállalnia kell a következményeket is. Úgy nem lehet a KMT-t működtetni, hogy közben hatalmi pozícióért alkuszunk. A forradalomnak a KMT lett november 4-e után az egyetlen erőközpontja, benne összpontosult minden olyan erő, amely képes volt nemet mondani az akkori szovjet parancsnökságnak és a kormánynak. Namost, hogyha ezt a nemet félve,

nyöszörögve mondjuk ki, akkor ennek a nemnek nincs semmi értéke. Axi a magyar munkások nevében ment be Kádárhoz tárgyalni, annak tudnia kellett, hogy mi a kötelessége. Akkor is, ha fejét veszik. Ezt mondtam kb. akkor 16-án is. Ezután bizalmatlansági indítványt tettek és új vezetőség választására került sor. Amikor a titkos szavazáson megválasztottuk az új elnököt, akkor ellenvélemény nélkül egy név jött össze, az pedig Rácz Sándor neve volt. Ez számomra is nagy meglepetés volt, felkészületlenül ért. Hét elemis munkásgyerek voltam, aki a satu mellett becsületesen dolgozott, de hogy ekkora gondot ebben a szituációban vállaljak, átlássak, megoldjak, ez a képességeimet messze meghaladta. Viszont tudtam, hogy nem lehet megvenni, megfélemlíteni és képtelen is voltam elfogadni a mellébeszélést, akár a parlamentben akár az oroszoknál tárgyaltam. Az egyenes, őszinte beszédre voltam kíváncsi, mert az életemben, itt a paraszti környezetben ezt így szoktam meg. Óriási nyomásnak voltunk kitéve, egyrészt a munkások irányából, akik a követeléseiket támasztották, másrészt a kormány irányából, amely ellenkormányként tekintett bennünkre és meg akart semmisíteni. Ezért kerestem azt az utat, hogy ne csak Kádárékkal legyen kapcsolatom, hanem az oroszokkal is és azt szerettem volna, ha észrevevén a moszkvai pártközpont, mennyire tiszta a mi szándékunk s valóban egy becsületes megoldást keresünk - mind a két ország számára elfogadhatót. Összesen három alkalommal tárgyalt a KMT az oroszokkal, de egyre inkább csak az erőszak nyilvánult meg a részükről.

- Ígéretetek nem hangzottak el?

Az oroszok részéről nem, csak fenyegetések; a kormány részéről pedig bármi hangzott is el, hamar megbizonyosodott, hogyha a szemünkbe szépeket is mondanak, a megvalósításkor csak a saját érdekeiket tartják szem előtt. November 22-én az Elnöki Tanács kiadott egy munkástanácsokra vonatkozó rendeletet. Én előzőleg Fock Jenővel egy napon átdolgoztam azon a rendeleten, amíg kijavítottuk úgy, hogy az mind a két fél számára elfogadható legyen. Fock Jenő elment és másnap megjelent a rendelet a javítatlan szöveggel. Mindezek után nyilvánvalóvá vált, hogy a kormány milyen manővert folytat, milyen játékot űz velünk. Nekünk viszont be kellett bizonyítanunk ország-világ előtt, hogy a forradalom a magyar nép akaratából fakadt, azt a magyar munkás a sajátjának tudja és visszautasítunk minden olyan kísérletet, amely ellene támad. Mindegy, hogy mi következik utána, hányat akasztanak fel közlünk, hogy milyen éveket szabnak ki ránk. Nekünk a forradalom becsületét és hitelét kellett biztosítani a világ előtt. Mert, amikor kimondták, hogy huligánok, horthysta csendőrök, a régi rendszerből visszamaradt biztosok okozták, akkor mit lehet csinálni? Ezt elfogadja a Nyugat, mert neki ez a kényelmes. Nekünk kellett bizonyítani, hogy ez a forradalom a magyar népé, annak minden egyes tagjáé. Ezért volt nagyon nagy értéke a KMT tevékenységének, mert mint egy pecsét hitelesítette a forradalmat. Nagyon fontos, hogy az olasz kommunista párt már rehabilitálta Nagy Imrét, de a magyarnak ugyanúgy feladata lenne, hisz éppen azon az úton jár, amit ő is kijelölt.

- Milyen kapcsolata volt a KMT-nak más szervezetekkel és mennyiben támogatták önöket?

A szakszervezetek kivételével minden szervezet társult a Munkástanácshoz. Pl. a MÉFT (Magyar Értelmiségiek Forradalmi Tanása), az írószövetség, amelynek állandó összekötője Eörsi István volt. Tulajdonképpen azért is válhatott olyan komoly szervezetté a KMT, mert

felismerte a társadalom, hogy ez az erő, amely még képes lehet valamire. és ezt a bizalmat és erőt nem szabadott eljátszanunk, csak a célnak megfelelően működtetni, mindegy hogy mi a következmény. Kezdetből fogva tudtuk, hogy vesztes pozícióból harcolunk, hogy mit kaphatunk mindezt, de ebből mégsem az következik, hogy ne lett volna kötelességem mindent megtenni a forradalomért. A kötelességtudat parancsolja az embernek a magatartást.

Én a marxistákkal ellentétben azt mondom, hogy minden társadalomnak a legnagyobb szervezettségi megnyilvánulása a forradalom. Mert minden forradalom értéket hoz létre, új magatartást nyújt az elkövetkező időkre, akkor is ha leverik azt. és ezeket az értékeket csak egy újabb (nem feltétlen fegyveres) forradalom kérdőjelezheti meg, a párt nem.

- A szakszervezettel hogy alakult a viszonyuk?

Nekem Kádárék azt mondták, hogy vegyem fel a kapcsolatot Gáspár Sándorral és működjön együtt a KMT a SZOT-tal s közösen oldjuk meg azokat a feladatokat, amik ránk hárulnak. Mi viszont úgy gondoltuk, hogy a szakszervezet nem más, mint a párt kiszolgáló szerve s így csak egy újonnan megválasztott szakszervezeti vezetőséggel tudtunk volna együtt dolgozni. Emiatt el is indult a termelőüzemekben a szakszervezetek újraválasztása. Maguk a munkások is elégedetlenek voltak, mert a Rákosi-rendszer felszámolt mindent, ami valóságos érdekvédelmet nyújthatott volna nekik. Mi nem ismertük el Gáspárékat, a szakszervezet pedig ilyen-olyan manőverekkel próbálkozott megosztani a Munkástanácsot.

Egy alkalommal szakszervezeti küldöttség érkezett hozzánk - talán négyen voltak, közülük kettő újságíró. Ezt a tudtom nélkül szervezte meg Babai István és este, amikor bejelentették, hogy megérkeztek, én meglepődtem ugyan, de ellenkezni már nem tudtam volna s nem is akartam. De azt tudtam, hogy nekem milyen magatartást kell tanúsítanom. Akkor hangzott el a számból talán a Népakarat főszerkesztőjének, hogy "Uram, november 4-e előtt ön olyan cikket írt, hogy zabálta az ember, és 4-e után ön olyan cikket írt, hogy az embernek okádkhatnékja támad." Erre ő elrettent, hogy milyen kifejezéseket használ ez a Rácz, vele nem lehet szóba állni stb. Mindezt persze nekem finomabban kellett volna megmondanom, de akkor én nagyon így éreztem, amit mondtam. (Ez a dolog is bekerült aztán a vádiratomba.) Gyakorlatilag tehát semmi érdemi munkát nem folytattunk együtt a szakszervezettel. A vádirat főbb pontjai egyébként, hogy párt-, szakszervezet- és szovjetellenes voltam, valamint elárultam a munkásosztályt akkor, amikor annak a legnagyobb szüksége lett volna rám. Én úgy érzem ebből egy szó sem igaz. Az viszont igen, hogy nincs közöm ahhoz a kommunista párthoz, amelyik egy nagyhatalom érdekeiért működik, nincs közöm ahhoz a szakszervezethez, amelyik nem a munkások érdekeit képviseli és nincs közöm ahhoz a nagyhatalomhoz, amelyik a népemet elsorvasztja. Az pedig, hogy én cserbenhagytam-e a munkásosztályt vagy sem, döntse el a történelem ill. vizsgálják meg az eddigi magatartásomat a munkások.

- Hogyan történt a KMT beszüntetése és az ön letartóztatása?

December 8-ra a KMT meghirdetett egy országos munkásküldött-értekezletet, de ezelőtt már november 21-én is meghirdettünk egy országos tanácskozást, amelyre meghívtuk Kádár János kormányát és a szovjet katonai parancsnokságot is. De ezt nem tudtuk megtartani, mert fegyveresen akadályozták meg az összejövetelt. Ezért a december 8-át már titokban szerveztük, úgy hogy még a KMT tagjai sem tudták a pontos időpontot. Nem azzal a szándékkal hívtuk össze az Országos Munkástanácsot,

hogy sztrájkot mondjunk ki, hanem hogy összegezzük az ország gondját-baját, mert úgy ítéltük meg, hogy nem csak a budapesti munkások gondja, felelőssége az, ami ebben az országban történt. Ezért volt fontos, hogy összefogjuk az országos munkásvéleményt. A történelem szomorú tragédiája, hogy december 8-án dördült el Salgótarjánban az a sortűz, ahol 50-80 munkás maradt az utcán. (Belelőttek a rendőrség előtti tömegbe, ugyanis több ezres tüntetés volt a megyei munkástanács két vezetőjének előző napi letartóztatása miatt.) Ezt mi akkor még nem tudtuk, mikor összehívtuk a tanácskozást. és nem értesültek azok sem arról, hogy mi folyik épp Budapesten, akik a gyilkosságot elkövették. Amikor ez a hír a tudomásunkra jutott már zajlott a munkásértekezlet a MÉMOSZ székházában (kb. 6-700 ember gyűlt össze az országból) és nem lehetett abban vita, hogy kötelességünk sztrájkolni. így jött létre a második 48 órás sztrájk, amelyet december 11-12-re hirdettünk meg. Hozzá kell tennem, hogy már előtte is sztrájkhangulat volt a teremben. én nem vettem részt ezen a gyűlésen a KMT akaratából - az volt ugyanis a véleményünk, hogy személyes jelenlétemmel túlságosan is befolyásolhatnám az összegyűlteket. Tehát nem mehettem be a terembe és ezt el is fogadtam. Azt mondtam jó, választunk egy olyan vezetőséget, amely levezeti ezt az Országos Munkástanács-értekezletet, tartsatok egy tisztességes beszámolót, hogy mit végzett eddig a KMT és én nem megyek be a terembe. De amikor meggyőződtem arról, hogy a salgótarjáni sortűz híre igaz, mégis bementem és elmondtam, hogy mi történt. Ekkorra már természetes volt, hogy kimondjuk a sztrájkot. Ezek után oszlatták fel a KMT-t, illetve az összes területi munkástanácsot. úgy oszlattak fel bennünket, mintha lett volna hozzá joga a hatalomnak - de csak fegyvere volt... A bebörtönzésem úgy történt, hogy behívtak a Parlamentbe, mondván a pártnak tárgyalnivalója van Bali Sándorral és velem. Tudtam, hogy mire megy ki a játék és nem is akartam bemenni. A "meghívást" Berecz Bertalan és a Baranya megyei párttitkár adta át, de elutasítottam. Sándor aztán rábeszélte, hogy mégis menjünk be. Amikor a Parlament ajtajához értünk, pár perc múlva megérkeztek a civil ruhás fegyveres suhancok, igazoltattak, majd letartóztattak, aztán be egy kocsiba és be a Fő utcára, s aztán elítéltek életfogytiglani börtönre.

- Börtönélményeiről mesélne valamit?

Erről nem sokat szoktam beszélni, mert az a véleményem, a forradalom szempontjából ez nem fontos. Azt el kell mondanom, hogy a forradalom alatt senkitől 10 fillért nem vettem el, senkinek egy pofont nem adtam, tehát okot sem szolgáltattam arra, hogy letartóztassanak. Az, hogy az én véleményem eltért a kormányétól, netalán sok más emberétől is, hát ezt engedjék meg nekem. én nem bántottam Kádárt, mert ő úgy gondolkodik ahogyan, viszont ő se bántson engem, amiért így gondolkodom. De mielőtt elítéltek, különféle ajánlatokat tettek, hogy álljak el a politikától vagy menjek Nyugatra, de mindezek rám nem hatottak. Nem tudtak mást csinálni, mint letartóztattak és bebörtönöztek. De azért ma már a világon bárki elolvashatja a vádiratomat, amelyből kiderül, hogy ebben a perben nem én voltam a vádlott, hanem az a rendszer, amelyik odaültetett engem a vádlottak padjára. én ezt nyugodtan engedem olvasni, mert ha volna takargatnivalóm, nem tenném. A tárgyalás zárt volt, kirendelt ügyvédekkel, de hát az effajta ügyekben nem a bíró vagy a védőügyvéd dönt, hanem a politika. Konceptiós per volt, mert nem volt bűncselekmény mögötte. Az, hogy én Kádár Jánossal tárgyaltam nap mint nap, az nem lehet bűncselekmény. én nem illegálisan szerveztem a munkástanácsot és a hatalom képviselőitől sem zárkóztam el. Az, hogy eltért a véleményünk, természetes, de azt a

hatalom szemébe s nem a háta mögött mondtam meg. Ezért is került aztán arra sor, hogy megüzenték: a KMT-t fogadja a Parlament tárgyalásra, de Rácz ne legyen köztük. Nem hogy ne vezesse, küldöttként se legyen jelen. Végül mégis abban a kompromisszumban maradtunk, hogy tagja leszek a küldöttségnek és bemegyek a tárgyalásra, de nem én vezetem - sőt, vállaltam, hogy meg sem szólalok. És akkor a vádiratomban mi van? - Igaz, hogy nem szólaltam meg, de ellenséges szemeket vetettem a kormány képviselőire.

Ha valakitől elvettem volna valamit, akkor talán másképp élem át a börtönt, de nekem egy pillanatig sem volt büntudatom, soha senkit nem bántottam; a vádat sem fogadtam el a bíróság előtt. Ez a tudat egyensúlyban tartott a börtön legnehezebb idejében is. Mik a legnehezebb idők? A magánzárkák, amikor az ember senkivel sem tud kommunikálni. Egyszer sem vertek, kezdetben nem engedtek dolgozni, megvontak olyasmiket, amiket más rabok megkaptak, vagy szigorítottabb környezetben tartottak. Nem engedtek az ötvenhatosokhoz, elkülönítettek a kémek közé. Negyedévenként egy látogató jöhetett, félévenként pedig egy 2 kg-os csomag. Aztán az 1960-as éhségsztrájk után mindezeket is megvonták. Ugyan e sztrájk kirobbantásáért engem is megvádoltak, de végül Bibó Istvánt, Dobi Istvánt s még nem tudom kiket vontak felelősségre. A szabadulás elég váratlan volt, bár voltak "fülesek". Mint tudjuk, az Egyesült Államok kezdeményezésére történt, hogy '63-ban amnesztiát kaphassunk. 1962. október 2-án aláírtak a magyar kormánnyal egy egyezményt, melyben az állt, hogyha a magyar fél biztosítja az ötvenhatosok számára az amnesztiát, akkor az ENSZ napirendi ügyeiről leveszik a magyar kérdést. Szerencsénk volt, hogy egy olyan ember ült az amerikai elnöki székben, mint Kennedy - mikor Washingtonban jártam meglátogattam a sírját. 1963. március 28-án szabadultam a Gyűjtőfogházból, de előtte a Fő utcában, a Markó utcában, a váci börtönben és Sátoraljaújhelyen is megfordultam, volt, amelyikben többször is. Szabadulásom után visszamentem eredeti munkahelyemre, mivel én a gyárban senkit sem bántottam, csak menteni próbáltam a menthetőt, de politikai múltam miatt nem engedtek vissza. Majd elindultam Budapest nagyzemeibe, ahol láttam, hogy hirdetnek szerszámkészítőknak felvételt; nagyon sok helyre bekopogtattam, de amikor megnézték a munkakönyvemet és azt, hogy ki vagyok, honnan jövök, akkor egyértelműen elutasítottak. Aztán elmentem egy kisiparoshoz, ahol 3 hónapig dolgoztam lakatosként, majd sikerült bekerülnöm egy híradástechnikai szövetkezetbe, ahol 25 évig dolgoztam. Most rokkantnyugdíjasként élek.

- Az ellenzékkel milyen kapcsolatban áll?

Nem vagyok egyik "pártnak" sem tagja. Vannak dolgok, amiket helyeslek, vannak amikkel nem értek egyet. Időnként eljárak találkozókra, de mindig csak a saját véleményemet mondom el. Most a Magyar Demokrata Fórumnak - mivel a magyarság célját szolgálja - katonája lehetek, ha szüksége van rám. De nekem nem mindig kell vállalnom a szereplést, csak mikor szükségét érzem s tudom, hogy nem ártok vele a magyar jövőnek.

(Az interjút Hafner Zoltán készítette,
1988. II.)

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

October 20, 1987

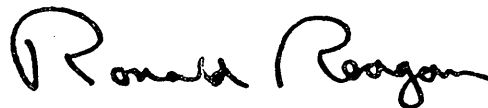
Dear Mr. Racz:

We were not able to meet during your visit to the United States, but I want you to know how much I -- indeed, all Americans -- admire your courage and patriotism.

You exemplify these virtues -- as well as devotion to justice, democratic institutions, independence, and pluralism -- which we Americans hold so dear. We admire as well your support for the principle of self-government and the reunification of a divided Europe. Let me assure you that your hope for a free Europe whose nations live in peace with themselves and in mutual understanding with the rest of the world is fully shared by the United States.

You have my utmost esteem and my very best wishes now and always. God bless you.

Sincerely,

A handwritten signature in black ink, reading "Ronald Reagan". The signature is written in a cursive, flowing style with a large initial "R".

Mr. Sandor Racz
Szeher ut 7
1021 Budapest
Hungary

Fehér Ház

Washington

1987. október 20.

Tisztelt Rácz Úr!

Egyesült Államokbeli látogatása során nem találkozhattunk, de szeretném, ha tudná, hogy mennyire nagyra becsülöm - minden amerikaival együtt - az Ön bátorságát és hazaszeretetét.

Ön megtestesíti azokat az erényeket - az igazságszeretet, a demokratikus intézmények, a függetlenség és pluralizmus iránti elkötelezettséget -, melyeket mi amerikaiak oly nagyra becsülünk. Tisztelettel adózunk az önkormányzat elvéért és a megosztott Európa újraegyesítéséért folytatott küzdelmének. Biztosíthatom, hogy az Egyesült Államokban a legteljesebb támogatásra talál az Ön elképzelése egy Szabad Európáról, melynek nemzetközi békében és kölcsönös megértésben élnek egymással és a világ többi részével.

Fogadja legnagyobb nagyrabecsülésemet és legmelegebb jókívánságaimat! Isten áldja Önt.

Öszinte tisztelettel:

Ronald Reagan